

Petr Wohlmuth (ed.)

VOJÁCI VĚČNÉ VÁLKY

Militární reenactment
v českých zemích
mezi historickou rekonstrukcí
a nevyřízenými účty dějin

ORÁLNÍ HISTORIE A SOUDOBÉ DĚJINY

KAROLINUM



Vojáci věčné války

Militární reenactment v českých zemích
mezi historickou rekonstrukcí a nevyřízenými účty dějin

Petr Wohlmuth (ed.)

Recenzenti:

PhDr. Vojtěch Kessler, Ph.D.

PhDr. Vítězslav Prchal, Ph.D.

Autorský kolektiv: Petr Wohlmuth (ed.),
Lenka Hadarová, Jiří Hlaváček, Přemysl Vacek

Fotografie na obálce pochází ze souboru „Schlesien 2022“
a zachycuje skupinu reenactorů německých druhoválečných sil
po skončení akce. Autor Marek Meško, se svolením účastníků.

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Praha 2024

Redakce Lenka Ščerbaničová

Jazyková redakce Jana Křížová, Jana Gelatíková, Sofie Petruš

Rejstříky Marie Jiříčková

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova, 2024

© Petr Wohlmuth (ed.), Lenka Hadarová, Jiří Hlaváček,

Přemysl Vacek, 2024

Photography © Jan Bareš, Šárka Bejdová, Roman Gazsi, Jana Hofman
Formánková, Ivo Juráš, KVH Schwarzwald, Marek Meško, Boris Renner,
Zdeněk Sedlák, Martin Skřivánek, Zdenka Sýkorová, Jan Stábl,
Regina Urubková, WAR Productions, Petr Wohlmuth, 2024

Tato kniha je výstupem výzkumného projektu „Soudobý vojenský
reenactment v českých zemích: jeho dějiny a kultura v interdisciplinární
perspektivě“ (č. 22-07058S), podpořeného Grantovou agenturou
České republiky (GA ČR) a řešeného na Fakultě humanitních studií
Univerzity Karlovy (FHS UK).

ISBN 978-80-246-5997-8

ISBN 978-80-246-6014-1 (pdf)



Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Poděkování místo úvodu	7
1 Militární reenactment jako výzkumné téma	9
Petr Wohlmuth	
2 Tři dialogy	50
Úvod do teorie a praxe postpozitivistické orální historie	
Petr Wohlmuth	
3 Nevyřízený účet z krvavého léta 1945	85
Problémy reenactmentu wehrmachtu a zbraní SS v českých zemích	
Petr Wohlmuth	
4 Bojovníčky	150
Narúšanie genderových hraníc bojových rolí v českém reenactmente	
Lenka Hadarová	
5 Uchovávanie ženskej pamäti	189
Ženský reenactment druhej svetovej vojny v českých zemiach	
ako forma emancipácie	
Lenka Hadarová	
6 Socialistická armáda jako „oáza štěstí“	218
Nejmladší generace v zajetí militárního reenactmentu	
Jiří Hlaváček	
7 Znovuoživit tisíciletého bojovníka	250
Možnosti a hranice bojové praxe militárního reenactmentu raného středověku	
Přemysl Vacek	

8 Panenské lesy	298
Nostalgické afekty v militárním reenactmentu	
Petr Wohlmuth	
 9 „Nakažlivá láska“	 334
Militární reenactment ve „velké“ pevnosti Terezín	
Petr Wohlmuth	
 10 Kultura zbraní v militárním reenactmentu	 371
Materialita a afektivita chladných a palných zbraní v aktérské reflexi	
Jiří Hlaváček	
 11 Kultura a soudobé dějiny militárního reenactmentu v českých zemích	 425
Petr Wohlmuth	
 Obrazová příloha	
 Prameny a literatura	 439
Summary	475
O autorech	483
Rejstřík jmen	485
Rejstřík míst	489

PODĚKOVÁNÍ MÍSTO ÚVODU

Práce na této knize představovala intelektuální dobrodružství odvíjející se od zabývání se dosud v odborné komunitě spíše jen tušenými výzkumnými otázkami a základně načrtnutými problémy soudobých dějin v českých zemích spojenými s fenoménem militárního historického reenactmentu. V první řadě naše nejhlubší díky náleží 87 narátorům a narátorkám, kteří nám svěřili vyprávění svého životního příběhu o sobě samých a o militárním reenactmentu, zaznamenaná prostřednictvím mnoha set hodin audiozáznamů a následně také zásluhou v součtu téměř čtyř tisíc stran přepisů pořízených orálněhistorických rozhovorů. Ve společnosti našich narátorů jsme strávili pozoruhodné tři roky.

Děkujeme Grantové agentuře České republiky za podporu našeho projektu. Poděkování též náleží všem našim blízkým, kteří nám během našeho výzkumu byli oporou. Vyslovujeme díky rovněž mnoha kolegyním a kolegům z naší domovské Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy, zejména těm z oddělení pro vědu, výzkum a ediční činnost, kteří nás podporovali po celé tři roky. Významnou pomoc nám také prokázal svými konzultacemi historik Jiří Neminář z Muzea Hlučína.

Náš tým tvořili Petr Wohlmuth, Přemysl Vacek, Jiří Hlaváček a Lenka Hadarová. Na poslední rok se do výzkumu zapojil také Josef Řičář, který zpracoval novátorský text na téma aktérství zvířat, konkrétně koní, v militárním reenactmentu, publikovaný samostatně.

1 MILITÁRNÍ REENACTMENT JAKO VÝZKUMNÉ TÉMA

Petr Wohlmuth

Historický reenactment je fenomén, který v prostředí českých zemí patrně není třeba dlouze představovat. Jedná se o náročnou volnočasovou „imaginativní aktivitu“, která se „nejrůznějšími způsoby snaží replikovat minulost. Ta však již neexistuje, přístup k ní je nesnadný, omezený prameny“, a mezi námi a minulostí tak zeje pomyslná propast.¹ Reenactoři nicméně tvrdí, že tuto propast pomocí své praxe dokážou překlenout, někdy snad ještě lépe než profesionální historici ve svých výzkumech. Reenactorské aktivity je ve veřejném prostoru velmi snadné zaznamenat. Dlouhodobě se jim totiž věnuje celá řada organizací i jednotlivců, snažících se zpřítomňovat minulé děje formou většinou veřejného představení (performance), na motivy často jedněch z nejvýznamnějších událostí dějin odehrávajících se v našem prostoru: můžeme říci snad i přímo jejich symbolických center.²

Pokud jde o performativní zpřítomnění historických ozbrojených střetů nebo jiných aktů kolektivního násilí s účastí ozbrojených složek, hovoříme o tzv. vojenském neboli militárním reenactmentu,

1 Vanessa Agnew, Jonathan Lamb a Juliane Tomann, Introduction: What is Reenactment Studies?, in *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in the Field*, edd. Vanessa Agnew, Jonathan Lamb a Juliane Tomann (London a New York: Routledge 2020), 1.

2 Pod termínem symbolické centrum chápeme analytickou kategorii, „jejíž pomocí lze popsat průnik mimovědně konstruovaných obrazů např. určitých zlomových událostí minulosti do historické vědy, ale i naopak podíl dějepiscectví na konstituování širšího sociálního vědění“. Jan Horský, Teorie jako konstitutivní rys vědeckosti a jejich místo v českém dějepiscectví, *Dějiny – teorie – kritika* 2/2011, 317. Jedná se o „vyřešení starého problému, co se pro nás konstituuje jako historicky významné a jakým způsobem“. Viz Miloš Havelka, *Dějiny a smysl. Obsahy, akcenty a posuny „české otázky“ 1895–1989* (Praha: Knihovna Dějin a současnosti 2001), 14–18.

který představuje jednu z nejčastějších forem reenactmentu obecně. Reenactmenty bitvy na Bílé hoře nebo ozbrojených střetů z období válek o rakouské dědictví a sedmileté války, představující pravidelnou součást *Josefinských slavností* v Terezíně, případně *Akce Cihelna*, soustředící se většinou na performance závěrečné fáze druhé světové války na československém území, pravidelně pořádané u Králík – to vše jsou obecně známé a téměř nepřehlédnutelné události. Na jaře roku 2024 se navíc, troufám si říci, povědomí o fenoménu militárního historického reenactmentu rozšířilo skutečně plošně, neboť veřejnoprávní televize odvysílala osmidílný publicistický seriál vyrobený za podpory Ministerstva obrany České republiky nazvaný *K počtě zbraň!* a nesoucí poněkud neskromný podtitul „Jak doopravdy vypadaly dávné bitvy? Odpověď znají lidé, které okouzlo řinčení starých zbraní, vůně střelného prachu a tíha středověké zbroje“.³ Jednotlivé díly se primárně zabývaly nejviditelnější rovinou reenactmentu, tedy veřejnými performancemi, tzv. bitevními ukázkami neboli „rekonstrukcemi bitev“. Seriál se tak v neproblematickém a místy silně romantizujícím duchu zaobíral nejznámějšími událostmi a aktéry militárního reenactmentu v českých zemích od husitských válek až po období předcházející druhou světovou válku. Celkově poutavé profesionální zpracování, efektní záběry z dronů a dramatické hudební podkresy sice spolehlivě překryly analytičtější pohled na věc, naznačený několika vojenskými historiky v nedlouhých vstupech, ovšem dosah seriálu byl jistě řádově širší než potenciální dosah této nebo jakékoli jiné podobné knihy.

Předchůdce soudobého militárního reenactmentu v českých zemích je možné vystopovat až do přelomu šedesátých a sedmdesátých let minulého století, kdy byly například na Královéhradecku a Ostravsku či v Praze většinou pod záštitou místních organizací režimní branné organizace Svazarm⁴ pomalu a nesnadno ustavovány ojedinělé skupiny zájemců o vojenskou historii, zabývající se *heritage* aktivitami, zvláště pak ochranou a rekonstrukcí historických militárních památek a komemoracemi a již vzácněji veřejnými či soukromými performancemi, které by bylo možné chápat jako určité předchůdce militárního reenactmentu.⁵ Dalším prostředím, odkud se později re-

3 „K počtě zbraň!“, Česká televize – *iVysílání*, navštíveno 16. 1. 2024, <https://www.ceskatelevize.cz/porady/13643067002-k-pocte-zbran/>.

4 Svaz pro spolupráci s armádou, založený roku 1951.

5 Takové aktivity představují předmět zkoumání kritických *heritage studies*. Co se týká základních konceptů z této oblasti, zabývajících se sociokulturním kontextem

krutovali aktéři militárního reenactmentu, byly skupiny historického šermu, pořádající veřejná vystoupení, často na státem spravovaných kulturních památkách.⁶ Bez významu také nejsou lokální tradice trampingu a westernová subkultura, zmíněná řadou narátorů. První fáze vývoje militárního reenactmentu však nastala až po roce 1989, kdy mu v podmínkách společenské transformace přestaly být z oficiálních míst kladeny zjevné překážky a kdy se ze zmíněných komunit postupně vydělovali jednotlivci, kteří následně ustavovali dlouhou dobu spíše neformální skupiny, v českých zemích převážně přijímající označení „klub vojenské historie“. Vůči tradicím z euroatlantického prostředí čeští reenactoři nabrali pomyslných několik desítek let zpoždění a zdejší militární reenactment během devadesátých let postupně a nesnadno tento handicap odstraňoval.

V souvislosti s tím jsme museli krok za krokem výrazně revidovat své předporozumění problému. Podle aktérského pohledu značné většiny našich narátorů, z nichž řada disponuje zkušenostmi v rozměru několika dekad, se militární reenactment hodný svého jména v českých zemích začal ustavovat až někdy kolem roku 2000. Naši narátoři vycházejí z přesvědčení, že teprve tehdy v návaznosti na efektivní rozšíření dostupného internetového připojení reenactoři získali přístup k množství odborné vojenskohistorické literatury, jejíž studium se promítlo do z jejich perspektivy rapidního nárůstu „kvality“. Jinými slovy, militární reenactoři až v té době postupně začali dosahovat na věrohodnou úroveň historické autenticity, ústřední a definující aktér-

produkce a přisuzování pozitivních významů a hodnocení elitně chápanému „kulturnímu dědictví“, hmotnému i nehmotnému, viz William Logan, Máiréad Nic Craith a Ullrich Kockel, edd., *A Companion to Heritage Studies* (Chichester: Wiley Blackwell 2016), případně Marie Louise Stig Sørensen a John Carman, edd., *Heritage Studies. Methods and Approaches* (London a New York: Routledge 2009). Také Laurajane Smith, *Uses of Heritage* (London a New York: Routledge 2006). Často citovaným základním textem je David Lowenthal, *The Past is a Foreign Country – Revisited* (Cambridge: Cambridge University Press 2015).

- 6 V pořízených orálněhistorických rozhovorech se nacházejí časté zmínky o tom, že dnes např. v militárním reenactmentu raně novověkých armád, od konce 16. století, představují stále aktivní šermíři nebo nadšení stoupenci této tradice již problém. Johann, představující militárního reenactora z období třicetileté války a později válek o dědictví rakouské, zmínil jako jeden z řady dalších fenoménů tzv. kordikářů: „V Čechách se téhle skupině říká *kordikáři*, což znamená skupinu lidí, která úplně nekopíruje ty historické reálie a žije stále na úrovni devadesátých let a *Třech mušketýrů*... že proč bych měl mít pušku a regiment, když mohu běhat po poli se sportovním rapírem.“ OH rozhovor R048 s Johannem pořídil Petr Wohlmuth, 7. 10. 2022.

ské i analytické kategorie na tomto poli, kterou podrobně analyzujeme dále. V současnosti se militární reenactment v českých zemích vyznačuje širokým časovým a tematickým záběrem a co se týká produkce autenticity, je plně srovnatelný s praxí v dalších zemích v Evropě i zámoří. Dnes zahrnuje reenactory zabývající se vojenstvím římské říše až k reenactorům, kteří se již soustředí na téma americké invaze do Afghánistánu v roce 2001.

Ze všeho řečeného vyplývá náročnost výzkumu tohoto fenoménu. Vzhledem k přijaté teorii a metodologii postpozitivistické orální historie (OH, podrobněji viz kapitulu 2) a *reenactment studies* po afektivním obratu⁷ jsou naším hlavním pramenem zaznamenané životní příběhy (*life story*), které nám formou vyprávění (narrativu) svěřili sami reenactoři (narátoři). Pokud jim chceme porozumět, musíme je interpretovat s ohledem na nesmírně širokou škálu poznatků z militárních kulturních dějin, překlenujících téměř dvě tisíciletí. Lidé vyprávějící příběh o sobě samých v dějinách v kontextu takto složitého a rozsáhlého jevu čerpají z celé řady současných a historických kulturních diskurzů a odkazují na nesčetné symboly a významy. Nečekejte proto na následujících stránkách všezahrnující podrobnou kroniku neboli svého druhu „total history“ militárního reenactmentu v českých zemích. I kdybychom se rozhodli ji vytvořit, potřebovali bychom několikanásobek času a dostupných prostředků, než jaké jsme měli k dispozici.

Tato kniha přináší něco jiného: představuje strukturované porozumění sedmaosmdesátiletnému chóru našich narátorů: militárních reenactorek a reenactorů, působících v prostředí českých zemí, kteří nám svěřili své zkušenosti formou orálněhistorických rozhovorů.⁸ Snažíme se porozumět, jak chápou militární reenactment v dějinách a jak v tomto smyslu interpretují vlastní aktérství. Hledáme odpovědi na výzkumné otázky počínající tím, proč se stali militárními reenactory, a sledující, proč u této aktivity nakonec zůstali, případně proč naopak odešli, anebo se v reenactmentu přeorientovali na jiné téma, a jaký pro ně tato aktivita nese – či nesla – smysl v porozumění vztahu jejich subjektivity k nejružnějším historickým kulturním diskurzům. Nekla-

7 V naší koncepci je postpozitivistická orální historie tou dominantnější složkou teoretického ukotvení výzkumu a celý náš projekt jsme pojali jako na nejobecnější rovině zařaditelný do kategorie historických věd.

8 S velkou většinou narátorů byly pořízeny dva orálněhistorické rozhovory s audiozáznamem, které byly následně odborně přepsány. Celkový počet OH rozhovorů pořízených v rámci tohoto projektu je 140.

deme proto primární důraz na faktografii. Naše kniha navíc představuje v českém prostředí vůbec první soustavnější zpracování daného tématu. Je tak jasné, že v mnoha případech nepostihneme zdaleka vše a možná jen naznačíme výhled na výzkumné problémy mnohem složitější, než jaké se nám zprvu jevily. Nezoufáme však, neboť ve výzkumu militárního reenactmentu dále pokračujeme, a kromě toho historické vědy jsou paradigmatické, což znamená, že po nás jistě přijdou další autorky a autoři, kteří problematiku a artikulaci našeho paradigmatu posunou dále, podívají se na ni z jiného úhlu a podaří se jim přesněji a přesvědčivěji zodpovědět historické „hádky“ příslušného tématu.⁹

Metodologicky je zmíněná forma vytváření nových pramenů formou orálněhistorických rozhovorů podstatná, protože militární reenactment je z hlediska historických pramenů silně efemérní praxe. Již delší dobu naprostá většina reenactorských uskupení produkuje minimum písemných pramenů, a naopak množství pramenů ikonografických, soustředěných naprostou většinou na sociálních sítích a webových stránkách. Zde tyto prameny průběžně podléhají zkáze, propadají se do pověstného digitálního temného věku (*digital dark age*) následkem toho, že jednotlivé weby a profily na sociálních sítích jsou v toku času postupně rušeny nebo opouštěny, neudržované a nezalohované. Například v únoru 2024 internetové stránky KVH (Klubu vojenské historie) Ostwind, pro náš výzkum velmi podstatného, obsahovaly 17 odkazů na jiné reenactorské subjekty, z čehož bylo pouze pět odkazů funkčních, dalších osm vedlo na již neexistující weby a čtyři směřovaly na stále aktivní domény, mající ovšem prázdnou domovskou stránku. V nedávném rozhovoru doyen současné orální historie Alessandro Portelli v této souvislosti řekl:

Moje kniha o Harlan County byla nedávno přeložena do španělštiny a [po dvaceti letech] polovina internetových odkazů, které jsem uvedl, již nefunguje... Problémem není, že lidé již nepišou na papír, ale že můžeme přijít také o digitální paměť. Nevím, zdali ústní narativ může nahradit písemné prameny. Obávám se však, že přijdeme o obě: paměť dokumentů se nachází v neustálém dialogu s osobními vzpomínkami a ústní tradicí, podporují se navzájem a ztráta jedné představuje ohrožení i pro tu druhou.¹⁰

9 Ve smyslu klasických odkazů viz Thomas S. Kuhn, *Struktura vědeckých revolucí*, přeložil Libor Benda (Praha: OIKOYMENH 2022).

10 Petr Wohlmut, „You Have to Do It With Love... Oral History Was Something

Důvodem takového stavu je již víceméně plošný přesun aktérů vojenského historického reenactmentu na sociální síť. Pečlivě strukturované internetové stránky „starého stylu“, kladoucí důraz na informativní texty a reprezentativní obrazové galerie, nalezneme pouze u několika málo tradičních reenactorských asociací. Na sociálních sítích podle naší zkušenosti je efemérnost ikonografických pramenů ještě výraznější: objevují se a často nenávratně mizí podle nepředvídatelné vůle správců jednotlivých skupinových či individuálních profilů.

Pokud jsme zmínili nesmírnou kulturněhistorickou rozmanitost militárního reenactmentu v českých zemích, tak v této souvislosti více než kdy jindy vyniká případnost představy o dějinách jako primárně „nekonečné rozmanitosti skutečnosti“,¹¹ tedy o čemsi, co je bohatě a neredukovatelně složité, neustále se posunuje v čase vpřed a v jehož rámci se můžeme reflektovaně pohybovat pouze poté, co pro začátek provedeme vztažení k vlastním kulturním hodnotám, tedy vědomě zvážíme vlastní badatelská hlediska vycházející z konkrétního paradigmatu historických věd, v němž jsme ukotveni. Toto vztažení teprve v kontextu oné téměř nekonečné rozmanitosti historického militárního reenactmentu, popisované také pomocí pojmu „heterogenní kontinuum“, vrhne jako maják pomyslný kužel světla, který ve stínech neredukovatelné komplexity vyznačí určitý ohraničený prostor, v němž se budeme během vlastního výzkumu pohybovat na základě vlastní teorie a metodologie.¹²

Naše práce tedy v žádném případě není – a pokud má být smysuplná, tak vlastně ani nemůže být – uspořádána v historických vědách naneštěstí stále ještě vcelku častým popisněvyprávěcím způsobem, protože bychom se utopili v beznadějně záplavě faktografických detailů. Svůj text jsme naopak vymezili problémově-analyticky. V následujících kapitolách se budeme zabývat vybranými klíčovými výzkum-

I Was Never Paid for...“ An Interview With Professor Alessandro Portelli (Sapienza Università Di Roma), *Dějiny – teorie – kritika* 1/2022, 126.

11 Viz interpretace Miloše Havelky týkající se konceptu historického centra Heinricha Rickerta. Havelka, *Dějiny a smysl*, 15.

12 Havelka, *Dějiny a smysl*, 15. Koncept heterogenního kontinua dále vysvětluje Jan Horský jako „neomezenou chaotickou empirickou skutečnost“, v jejímž rámci „není na jedné straně o sobě ani podstatných, ani podružných jevů a procesů a jejíž části jako takové o sobě nenesou určitou sociokulturní kvalitu“. Rozlišení podstatného a podružného je badatelský výkon. Viz Jan Horský, *Dějepisectví mezi vědou a vyprávěním. Úvahy o povaze, postupech a mezích historické vědy* (Praha: Argo 2009), 49.

nými problémy kultury a soudobých dějin militárního reenactmentu v českých zemích plynoucími z ústředního epistemologického důrazu postpozitivistické orální historie jakožto specifické varianty nových kulturních dějin tážající se po dynamice trojúhelníku aktér–dějiny–kultura. Byli bychom rádi, aby náš text byl čten právě v tomto smyslu. Pokud by byl chápán jako klasicky chronologicky uspořádaná historie (kterou není), mohl by být zcela oprávněně pokládán za útržkovitý a nesoustavný. Jednotlivé kapitoly jsou však, jak jsme se již zmínili, zaměřeny na klíčové rysy vojenského reenactmentu, tak jak se nám jevíly na základě pohledu našich narátorů. Již jsme uvedli, že zkoumáme prvořadě to, jak naši narátoři sami chápou své angažmá v militárním reenactmentu. To představuje obzor a zároveň i omezení plynoucí z ústředního důrazu na orální historii jako výzkumnou metodu. Snažíme se prostřednictvím analýzy a interpretace vyprávění našich narátorů zjistit nejen to, jak sami sobě rozumějí v dějinách, za koho se pokládají, ale ptáme se také: V jakém smyslu jsou jejich performance reprezentativní ve vztahu k militárním dějinám a – pokud možno – i k jejich symbolickým centrům ve smyslu historického kolektivního násilí válečného charakteru v prostoru českých zemí? Jak lze rozumět kultuře soudobého militárního reenactmentu v českých zemích? Militární reenactory jsme si jako subjekty svého výzkumu zvolili především proto, že pro nás představují dosud „umlčené“, nebo spíše nevyslechnuté, hlasy, aktéry, jimiž se dosud v českém prostředí nikdo soustavněji nezabýval, navzdory tomu, že se jejich činnost mimo jiné významně dotýká kupř. nejruznějších sporů o politiky paměti, anebo rozsáhle ovlivňuje (re)konstrukci a udržování historického kulturního dědictví (*heritage*). V intencích naší hlavní teoretické opory, postpozitivistické orální historie (více viz kapitolu 2), tak pro nás představují ony žádoucí singulární a „okrajové“ historické aktéry, v historicko-antropologickém smyslu pak ony „neznámé lidi“.

Militární reenactment je dnes fenomén v zásadě skutečně globální a pro někoho může být překvapivé, že je pro dějiny v euroatlantickém prostoru typický již od antiky. Jeho nepřítomnost v českých zemích po většinu soudobých dějin až do roku 1989 představuje spíše anomálii. Historické počátky militárního reenactmentu lze spatřovat již v Římě raného principátu v podobě praxe znovuzpřítomňování námořních bitev zvaného *naumachia*.¹³ Podle dobových relací nechal

13 Dean Hammer, *Roman Spectacle Entertainments and the Technology of Reality, Arethusa* 1/43 (2010), 63–86.